

A close-up portrait of Dr. Bernard Bot, an elderly man with grey hair, wearing a dark pinstriped suit jacket, a white shirt, and a light blue patterned tie. He is looking slightly to the right of the camera with a neutral expression. The background is blurred, showing what appears to be an outdoor setting with greenery and a building.

‘Het
mooie
is dat
Europa
voor elke
crisis een
oplossing
vindt’

In ‘Achteraf bezien’, zijn memoires, constateert dr. Bernard Bot dat nationale belangen, onder toenemende druk van politiek en media, het Nederlandse multilateralisme steeds meer naar de achtergrond drukken. Bot beschrijft die ontwikkeling aan de hand van een boeiend verhaal over zijn persoonlijke, diplomatieke en politieke leven, dat tegelijk een toegankelijk stuk geschiedschrijving is over een periode die bijna acht decennia beslaat. Hij kijkt niet alleen terug, maar in vrijwel elk hoofdstuk ook vooruit. Vol optimisme.

dr. Bernard Bot

Tekst: Jacques Geluk

“W e moeten niet zo pessimistisch doen. Ondanks het vele geschetter en door de vluchtelingencrisis aangewakkerde scepsis maak ik mij over het voortbestaan van de Europese Unie niet zo druk. Een beetje spektakel, overal tegenaan schoppen en op alles kritiek hebben is een beetje de ziekte van deze tijd, terwijl we toch in een gouden eeuw van welvaart leven. Zeker in Nederland. Tegelijk weten de lidstaten donders goed aan welke kant de boterham geboterd is. Natuurlijk is er op onderdelen ontevredenheid en heerst in sommige Europese landen doffe ellende, maar de meeste denken er niet over de Unie te verlaten. Dat prachtige schild, waarbinnen ze heerlijk kunnen investeren”, zegt diplomaat en politicus Bernard Bot, die in zijn decennialange loopbaan Europa heeft zien groeien van een samenwerkingsverband van zes landen (de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal en de Europese Economische Gemeenschap) tot een Unie met 28 lidstaten. Het laatst als minister van Buitenlandse Zaken in de kabinetten Balkenende II en III. In ‘Achteraf bezien’ illustreert hij die ontwikkeling met veel persoonlijke details en anekdotes. Behalve Europa zijn ook Indonesië en het communisme rode draden in het boek. “Het communisme heb ik als heel hevig ervaren tijdens de drieënhalf jaar dat ik in Oost-Berlijn woonde. Zo’n ervaring wordt heel bijzonder als je ziet hoe goed de Oostbloklanden die nu lid zijn van de EU het doen.”

Inmiddels staat hét symbool van de Unie, het Schengen Verdrag dat vrij verkeer van personen regelt tussen een groot aantal lidstaten, onder druk. Sommige staten controleren de binnengrenzen weer om vluchtelingen en terroristen te stoppen. Velen zien dat als het begin van het einde van de Unie. “Die intensieve controles leveren vooral veel economische schade op. Gelukkig zijn er nu publicaties waarin staat dat ze ons miljarden gaan kosten. Schengen helemaal opzeggen zou desastreus zijn”, aldus Bot. Duitsland heeft inmiddels aangekon-

digd de tijdelijke controles aan de grens met Oostenrijk te beëindigen. “Als de cijfers op tafel komen volgt de rest ook. Het mooie van de EU is dat er voor elke crisis steeds weer een oplossing komt. Vaak met hangen en wurgen, maar het lukt steeds weer. God zij dank zijn we heel creatief.” Overigens begrijpt hij dat de overheid tijdelijke maatregelen treft na bijvoorbeeld terreuraanslagen: “Niemand heeft de illusie dat agenten met stenguns een aanslag kunnen voorkomen, maar hun aanwezigheid geeft de bevolking wel vertrouwen, die daardoor het idee heeft dat de overheid iets voor hen doet.”

MENSEN EN HUN BIOTOOP

“Tijdens lezingen vraag ik de mensen in de zaal of zij liever in een land rondom of in de Europese Unie willen wonen. Vrijwel niemand kiest voor Rusland, China of het Midden-Oosten. Dat zegt wat en het brengt ze weer terug in de werkelijkheid.” Wat Bot betreft is het helemaal niet nodig, zelfs ongewenst, dat Nederlanders zich bovenal Europeaan gaan voelen. “Mensen houden erg van hun biotoop en willen iets te zeggen hebben over hun eigen leven. Ze zijn nu eenmaal Spanjaard, Griek of Nederlander. Ontneem hen dat niet, anders worden ze ongelukkig en opstandig en willen ze uit de EU. Om dezelfde reden ben ik ook tegen het samenvoegen van provincies en gemeenten. Dat is economisch zinnig, maar dat geldt niet voor het gevoel van mensen.”

Nederland speelt, zegt Bernard Bot, als (qua inwonertal) middelgroot land altijd een belangrijke rol als bemiddelaar tussen degenen die naar een al te grote Europese integratie streven en anderen die nieuwe samenwerkingsvormen prefereren. “We vormen geen bedreiging voor de grote landen en de kleine landen

zien ons als hun vertegenwoordiger. Zeker wanneer ons land zoals nu, maar ook al tien keer eerder, voorzitter is van de Europese Unie. Bovendien hebben we altijd stevige commissarissen geleverd aan de Europese Commissie. Op het ogenblik is de secretaris-generaal eveneens een Nederlander, Alexander Italianer. Ook als je kijkt naar het aantal directeur-generaalposten, zijn wij boven proportioneel goed bediend. Dat komt doordat wij voor al die functies top-talent sturen.” Het belang van Nederland hangt wel sterk af van de geestesgesteldheid van de zittende regering. “Ik zou graag willen dat onze regering Europa enthousiaster aan het volk verkoopt. Dat kan best krachtiger. Toch blijf ik optimistisch. Immers 70 procent van de Nederlanders is pro Europa. Om dat zo te houden moeten we goed luisteren naar hun problemen en klachten en daar wat aan doen!”

BREXIT

De Brexit, de eventuele uittreding van Groot-Brittannië uit de EU, komt ter sprake. “Voor Nederland zou dat slecht zijn, omdat we behoren tot de landen die de meeste handel drijven met het Verenigd Koninkrijk.

Aan de andere kant gaat de handel ook dan gewoon door, zij het zeker de eerste jaren met meer belemmeringen. De Britten zullen daar het meest onder lijden.” Het is niet de eerste keer dat een land dreigt de Europese samenwerking op te zeggen. “Ik herinner me, dat beschrijf ik ook in mijn memoires, de lege stoel van de Franse president Charles De Gaulle. Frankrijk was al uit de NAVO gestapt en hij dreigde ook zonder Europa verder te gaan. Veel mensen

dachten dat het toenmalige Europa van de zes wel eens het Europa van de vijf zou kunnen worden. Als nu een bepaald deel van de

Unie zich zou willen afscheiden, gaan we volgens sommigen in Brussel gewoon door en creëren we met acht of negen krachtige noordelijke lidstaten snel een nieuwe EU.” Er zal zeker een doorstart zijn, maar eigenlijk verwacht Bot totaal niet dat dit scenario werkelijkheid wordt. “Als puntje bij paaltje komt wil niemand uit de Unie, dat zou economisch rampzalig zijn. Veel landen staan juist te trappelen om erin te mogen.” Op dit moment is Bot niet voor uitbreiding. “Politici moeten luisteren naar de sentimenten. Als ik bij de Europese Commissie in Brussel ben adviseer ik dat ook. Eerst moeten we de vluchtelingencrisis achter ons laten en de EU consolideren, zodat iedereen beseft dat lid zijn goed is voor de portemonnee. Als ook de economische groei doorzet, kunnen we daarna weer aan toelating van nieuwe leden denken.”

TURKIJE

Turkije heeft het hart van Bot gestolen, vooral tijdens zijn periode als Nederlands ambassadeur in Ankara (1986-1989). “Ik ben ervoor dat Turkije zich betrokken blijft voelen bij Europa en wij bij Turkije. Het moet ons iets waard zijn dat dit land fungeert als buffer tegen een aantal vervelende landen ten zuiden ervan. We moeten voorkomen dat daar ISIS-achtige constructies ontstaan. Dat zou fataal zijn voor ons. Er is veel kritiek op Turkije, terecht en dat blijf ik uitdragen, maar Europa heeft wel de deur opengezet voor het toekomstige EU-lidmaatschap. Waarmee niet per se is gezegd dat de Turken lid worden. Zolang ze zich niet aan alle afgesproken condities houden kunnen ze niet toetreden. Intussen moeten we het signaal geven dat we in gesprek willen blijven, waardoor nieuwe vormen van samenwerking kunnen ontstaan.”

ADVISEUR

Zolang het lijf blijft meewerken en mensen graag een beroep op hem doen blijft Ben Bot doorwerken. “Wanneer ik signalen krijg dat ik moet vertrekken, ga ik mij weer aan de wielrennerij en andere zaken wijden. De snelheid neemt wat af, maar ik klim elk weekeinde nog steeds graag op de racefiets of de mountainbike.” Doordeeweeks behartigt hij als partner van adviesbureau Meines Hola & Partners de belangen van de zakenwereld. “Mijn

diplomatieke ervaring komt daarbij goed van pas. In mijn adviserende functie moet ik alle partijen goed verstaan en begrijpen en als een soort *trait-d’union* bij elkaar brengen. Bedrijven weten vaak niet hoe zich tot een overheid moeten wenden. Ik leg uit hoe ze ervoor kunnen zorgen dat hun voorstellen worden gewaardeerd en geaccepteerd. Aan de andere kant waarderen politici het enorm wanneer ik vertel hoe dingen lopen en complexe problemen in elkaar zitten. Diplomatie gaat over verbanden leggen en invoelingsvermogen. Als je die capaciteit hebt en kunt overdragen kom je een heel

‘Laten we niet elke keer met het opgestoken vingertje komen’

eind.” Ben Bot noemt de tankdeal met Indonesië, waarover hij uitgebreid schrijft in ‘Achteraf bezien’. “Laten we ons inleven in die jonge natie en niet elke keer met het opgestoken vingertje komen. Ik had er in 2005 voor gezorgd dat de relatie met Indonesië eindelijk weer goed was en toen ging PvdA-Kamerlid Frans Timmermans daar in 2011 dwars tegenin door te zeggen dat die tanks niet mochten worden geleverd, om schending van de mensenrechten van opstandelingen te voorkomen. Op dat moment waren er helemaal geen conflicten! Dus zei Duitsland de volgende dag: wij gaan wél tanks verkopen en weg was onze deal. De Indonesiërs willen goed met ons verder, maar hebben er een hekel aan als

we steeds belerend vertellen hoe het moet. Er zijn mentaliteitsverschillen en daarmee moeten we rekening houden.”

ENTHOUSIASTE REACTIES

De memoires van Bernard Bot zijn inmiddels al bijna aan het einde van de derde druk en hebben in de grote steden langdurig in de boeken top-10 gestaan. De reacties zijn buitengewoon enthousiast. “Veel mensen zeggen dat ze dingen door mijn boek en de gekozen persoonlijke invalshoek beter zijn gaan begrijpen en belangstelling hebben gekregen voor gebeurtenissen die nog steeds doorwerken in de huidige maatschappij.” In het buitenland is het gewoon dat politici hun memoires schrijven, in Nederland nog niet. “Ik moest een drempel over. Al snel bedacht ik echter dat het een unieke kans was aan de hand van mijn levensverhaal – dat begint in Nederlands-Indië waar ik in Batavia ter wereld kwam en later, toen mijn vader als krijgsgevangene naar Birma was overgebracht, met mijn moeder en zusjes in een interneringskamp verbleef – op te schrijven hoe de buitenlandse dienst werkt en wat dat vraagt van de mensen die in het buitenland voor ons land werken. Biografieën zijn vaak saai. Daarom heb ik formaliteit zoveel mogelijk vermeden en waar mogelijk leuke anekdotes weergegeven.” Bijvoorbeeld over een extra brede stoel voor Helmut Kohl, die Bot – dan Permanent Vertegenwoordiger in Brussel – bonuspunten oplevert. Of over Joseph Luns, die nadat hij in 1984 door Lord Carrington was vervangen als secretaris-generaal van de NAVO, zijn opvolger ongevraagd van advies bleef dienen. “Ik moest hem de pijnlijke boodschap overbrengen dat Carrington daarvan niet gediend was. Gepikeerd beende hij daarna voor de hekken van het hoofdkwartier heen en weer, tot hij begreep dat hij zichzelf daarmee belachelijk maakte.” 📖

Dr. Bernard Bot (CDA) heeft een lange carrière binnen de diplomatie en politiek achter de rug, die hem onder meer in Argentinië, de DDR, Turkije en als Permanent Vertegenwoordiger bij de NAVO en de EU in Brussel bracht. Van 2003-2007 was hij minister van Buitenlandse Zaken in de kabinetten Balkenende II en III. Tegenwoordig is hij partner bij consultancybureau Meines Hola & Partners in Den Haag. Zijn recentste boek is ‘Achteraf bezien’ (Uitgeverij Prometheus, ISBN 9789035143920). bernardbot@speakersacademy.nl